

mia), Plzeň, Anglické nábřeží; František Kozák, Vladimír Belšán, Jaroslava Gloserová, Jan Zikmund, Josef Kylián; 1965–1969
– kompletní přestavba 2003–2004, uchováno pouze hmotové řešení

Dům kultury ROH (KD Sítňá), Kladno, náměstí Sítňá; Václav Hlinský, Otakar Jurenka, Jiří Náhlík; 1965–1973
– razantní opravy pláště, změna členění fasády 2006–2011

Nakladatelství Albatros, tzv. Dům dětské knihy, Praha, Národní třída; Stanislav Franz, Luděk Hanf, Jan Nováček; 1966–1969
– kompletní přestavba ? a 2016–2017, uchováno pouze hmotové řešení

Společenský dům, Kolín nad Labem, Zámecká; Radim Dejmál; 1968–1974
– razantní opravy pláště a interiéru

Aritma, Výzkumný ústav matematických strojů (dnes Shiraz Tower), Praha-Vokovice, Lužná; Miroslav Skála, Jan Mihalíček; 1969–1970
– kompletní přestavba, uchováno pouze hmotové řešení

Koupaliště, Most, Topolová; František Kameník; 1969–1974
– razantní opravy pláště a interiéru, rozsáhlá přestavba

Obchodní dům Prior, Prostějov, Dukelská brána; Ivana Vašáková, Stanislav Kubík; 1970–1973
– kompletní přestavba 2013

Obdávovací hala hlavního nádraží, Praha, Wilsonova; Josef Danda, Zdeněk Rothbauer, Alena Šrámková, Jan Bočan, Jan Šrámek; 1971–1977
– v průběhu generální přestavby (dosud probíhající) zcela zničen původní interiér

Dům bytové kultury, Praha, Budějovická; Věra Machoninová; 1971–1981
– v průběhu generální přestavby zcela zničen původní interiér

Obchodní dům Prior, Olomouc, 28. října; Jan Melichar; 1972–1982
– kompletní přestavba 2012

Kulturní dům Krakov, Praha-Bohnice, Těšínská; Jiří Čančík; 1975
– razantní opravy pláště 2013–2014

Motokov (dnes City Empiria), Praha-Krč, Na Strži; Zdeněk Kuna, Zdeněk Stupka, Olivier Honke-Houfek, Jaroslav Zdražil, Milan Valenta; 1974–1977
– demolice podnože a kompletní přestavba výškové hmoty 2000–2005

Kovo (dnes Nejvyšší kontrolní úřad), Praha-Holešovice, Jankovcova; Zdeněk Edel, Josef Matyáš, Luděk Štefek, Pavel Štech; 1974–1977
– kompletní přestavba 2000–2001, uchováno pouze hmotové řešení

Kulturní dům Cihelna, Vimperk, 1. máje; Arnošt Navrátil, Věkoslav Pardyl, Karel Fořtl; 1974–1985

– úpravy interiéru za účelem umístění supermarketu v hlavním sálu 1993, obnovení sálu 2004, původní interiér dochován pouze z malé části

Obchodní centrum Lužiny, Praha, Archeologická; Ladislav Lábus, Alena Šrámková; 1977–1991
– kompletní přestavba za účasti původních autorů; z původní materie zachován pouze hrubý skelet

Kulturní dům, Veselí nad Lužnicí, Čs. armády; Karel Prager; 1980
– razantní opravy pláště, zničení původního keramického obkladu fasády, 2012

Hotel Kupa, Praha – Jižní Město, Kupeckého; Jan Zelený, Vítězslava Rothbauerová; 1980
– kompletní přestavba 2014–2016, uchováno pouze hmotové řešení

Bazén, Ostrava, Gen. Sochora; Antonín Buchta; 1981–1987
– razantní generální oprava 2016

VÝBĚR Z PLÁNOVANÝCH ZÁSADNÍCH PŘESTAVEB

Mezinárodní a meziměstská telefonní a telegrafní ústředna, Praha-Žižkov, Olšanská; František Cubr, Josef Hrubý, Zdeněk Pokorný, Vladimír Oulík, František Štráchal; 1969–1979
– proběhly dílčí úpravy a výměna pláště; po změně majitele avizována generální přestavba nebo částečná demolice

Areál skokanských můstků, Harrachov; Jiří Špíkl, Jaromír Syrovátko, Jiří Prskavec, Jan Suchánek; 1976–1982
– dlouhodobě v havarijním stavu

Centrální kulturní dům horníků, tzv. Repre, Most, náměstí Velké mostecké stávk; Mojmír Böhm, Jaroslav Zbuzek, Luboš Kos, interiéry Antonín Werner; 1972–1984
– záměr generální opravy 2018; město odmítá architektonickou soutěž

Autobusové nádraží, Kladno, Dukelských hrdinů; 70. léta?
– soutěž na nový terminál 2016; přestavba by měla být dokončena 2018

Budova Komunistické strany Československa (dnes Dům hudby), Pardubice, Sukova; Jan Třeštík; 1978–1983
– záměr generální opravy, se zateplením pláště

Kulturní dům Eden, Praha-Vršovice, Vršovická; Hana Pešková, Dalibor Pešek; 1978–1987
– dlouhodobě bez využití a údržby, nekontrolovaně chátrá a hrozí nevratný havarijní stav

Menza 17. listopadu, Praha – Pelc Tyrolka, Pátkova; Karel Prager a kol.; ?–1989
– zahájena razantní přestavba dle vítězného soutěžního návrhu 2017

Kulturní dům v Mladé Boleslavi – zpráva k památkové ochraně staveb z druhé poloviny 20. století

Potřebu památkové ochrany poválečné architektury, především 60. a 70. let, pocituje stále naléhavěji zejména odborná veřejnost. Jak podrobně ukázal předchozí příspěvek Petra Vorlíka, v Ústředním seznamu kulturních památek je produkce z této doby evidována nedostatečně, některé typologické druhy architektury zde zcela chybí (obřadní síně, rodinné domy, sakrální a zdravotnické stavby), většina typů staveb zde postrádá adekvátní zastoupení. Nejinak tomu je i v případě typů památek, které přímo ve svém názvu nesou označení „kultura“, tedy kulturní domy nebo domy kultury, které v poválečné době získávaly velkou oblibu. Z kulturních domů jsou v České republice ve sledovaném období státem chráněny pouze tři „kulturáky“ – v Ostravě, v Ostrově a v Příbrami –, které všechny ve své podstatě reprezentují architekturu socialistického realismu 50. let 20. století. Příklady mezinárodního stylu z vrcholných 60. let a s dozvuky v následujícím desetiletí nepodléhají památkové ochraně vůbec. Dva kulturní domy sice byly chráněny, ale památkovou ochranu Ministerstvo kultury České republiky zrušilo – šlo o Palác kultury v Praze (zrušeno v roce 1991) a kulturní dům v Horní Suché (zrušeno v roce 2011). Návrh na prohlášení kulturního domu v Plzni zase nedoporučila hodnotitelská komise NPÚ, ÚOP v Plzni v roce 2011 a následně byl demolován. K několika málo pokusům o památkovou ochranu tohoto typu staveb je nutné zmínit návrh na prohlášení kulturního domu v Semilech za kulturní památku z roku 2014 (v tomto případě dosti ojediněle na žádost vlastníka – města Semily), který ovšem nedoporučila Komise pro ochranu památkového fondu vzniklého ve 2. polovině 20. století při generálním ředitelství NPÚ, s obecným odůvodněním, že i přes autentický stav zachování a při nadprůměrné dobové kvalitě „svými parametry v současnosti nedosahuje do výběrového seznamu“.¹ Aktuálně se k problematice památkové ochrany tohoto typu staveb připojuje kulturní dům v Mladé Boleslavi, zatím jen jediný navržený k prohlášení za kulturní památku dne 22. 9. 2016, se souhlasným vyjádřením regionální i specializované komise NPÚ.

Návrh na prohlášení kulturního domu v Mladé Boleslavi podpořil svým vyjádřením pro ministerstvo kultury doc. Ing. arch. Petr Vorlík, Ph.D., podle jehož slova tato stavba „(...) svou formou i umírněným měřítkem (...) křehkou a potencionálně výbušnou urbanistickou

■ Poznámky

1 Zápis Komise pro ochranu památkového fondu vzniklého ve 2. polovině 20. století Národního památkového ústavu ze dne 3. 10. 2014.

Obr. 1. Mladá Boleslav, kulturní dům AZNP, František Řezáč, 1966–1972, pohled od severozápadu na hlavní fasádu krátce po dokončení. Foto: Věra Korbeldřová, 1972, Škoda muzeum.

Obr. 2. Mladá Boleslav, kulturní dům AZNP, František Řezáč, 1966–1972, současný pohled na hlavní fasádu. Foto: Šárka Koukalová, 2016.

situaci (Mladé Boleslavi) velmi citlivě zohledňuje. Zároveň v sobě nese poselství poválečné humanizace mezinárodního stylu, spolu s přirozenou snahou o monumentalitu a reprezentativnost veřejné stavby, což dokládá mimo jiné i uplatnění ušlechtilých materiálů, vytříbených detailů a výtvarného umění. Výsledek plně odpovídá významu kulturní stavby, jež po desetiletí formovala místní komunitní prostředí.² Individuální podpůrné stanovisko připojil také mladoboleslavský architekt Ing. arch. Vladimír Kučera, od roku 1974 spolupracovník autora předmětného kulturního domu Františka Řezáče, který chválí především komplexnost stavby s citlivou vazbou na okolní prostředí, uměřeným exteriérem a vybavením interiéru, včetně výtvarných děl. Podporu formou otevřeného dopisu ministři kultury České republiky Mgr. Danielu Hermanovi vyjádřil také Český národní komitét ICOMOS, který ve stručné, ale nepřiliš důrazné podobě obhájí základní hodnoty kulturního domu a upozorňuje na problematiku staveb dané doby v současném kontextu. Uvádí, že kulturní dům v Mladé Boleslavi „(...) patří mezi kvalitní architektonická díla své doby, přesahující svým konceptem velmi nízkou úroveň dobových standardů převažující stavební produkce (...) Analogické stavby patří v posledních letech k nejohroženějším. Architektonické dědictví tohoto období podléhá nekonceptním a devastačním přestavbám a stavby z této doby v současnosti už jen vzácně vykazují podobně autentický stav. V této souvislosti nelze opominout, že kulturní dům v Mladé Boleslavi dotváří realizovanou úpravu celého urbanistického konceptu 60. let 20. století – ve své době oceňovaného pokusu o vytvoření živého městského bulváru s obchodní vybaveností v rámci velmi omezených možností typizované bytové zástavby, vypracovaný architektky Osvaldem Döbertem, Jaroslavem Kosíkem a Františkem Řezáčem.“³

Pro podporu návrhu se otevřeně vyslovili také dva významní architekti – prof. Ing. arch. Ivan Ruller, architekt a pedagog na ČVUT v Brně, který je autorem řady hodnotných staveb z 60. a 70. let 20. století, a prof. Ing. arch. Miroslav Masák, dr. h. c., architekt spjatý s historií libereckého ateliéru SIAL v 60. a 70. letech 20. století, vysokoškolský profesor a odborný poradce někdejšího prezidenta Václava Havla.

Návrhu na prohlášení za kulturní památku nahrává fakt, že mladoboleslavský „kulturák“ byl řazen mezi nejzdařilejší díla té doby a prezentován v řadě českých i zahraničních periodik 70. let. Spolu s kulturním do-

1

2

mem v Žiaru nad Hronom bylo v tisku chváleno mimo jiné „nové pojetí vnitřního členění a výrazu architektury i působivé umístění“.⁴ V místním tisku se o zdejší kulturní domě psalo jako o jednom z „nejmodernějších kulturních zařízení v republice“⁵ a o „díle vysoké umělecké hodnoty“.⁶ Architekt František Řezáč byl oceněn nejen za urbanistické řešení části Mladé Boleslavi (spolu s dalšími vedoucími architekty), ale získal i státní ocenění za rok 1973 právě za projekt a realizaci mladoboleslavského kulturního domu. I v současných odborných publikacích je kulturnímu domu v Mladé Boleslavi věnována zasloužená pozornost. Například podle doc. PhDr. Oldřicha Ševčíka, CSc., a Ing. arch. Ondřeje Beneše se u mladoboleslavského kulturního domu setkáváme spolu s dalšími soudobými nejlepšími díly tohoto typu „se silným stylotvorným cítěním, prostorově velkorysým a dobře čitelným konceptem (provozní logičností), kultivovaností, stavební solidností, masivním uplatněním kvalitních a trvanlivých materiálů (mramory, kamenina, hodnotné dřevo z dovozu – finská břiza) v interiérech i na exteriéru...“.⁷

Mladoboleslavský kulturní dům je specifický i díky kontextu svého vzniku, ke kterému došlo ve spojitosti se světově proslulými Automobilovými závody Mladá Boleslav. Záměrem tohoto významného investora bylo vytvoření centra kulturního a společenského života

nejen pro zaměstnance závodu, ale i pro širokou veřejnost (jistou podobnost spatřujeme také v Kladně-Sítné pro zaměstnance Poldi Kladno). Již zmíněné zadání svědčí o významu automobilky pro rozvoj města. Právě v 60. a 70. letech prostřednictvím nebývalé velké (a nadlouho poslední) rozmachu automobilových závodů byla Mladá Boleslav modernizována jako žádné jiné středoecké město: podnik stavěl nejen nové provozní budovy, ale také moderní školy, ubytovny, zdravotnická zařízení, bytové domy, financoval rekon-

■ Poznámky

2 Dopis doc. Ing. arch. Petra Vorlíka ze dne 1. 6. 2016, adresovaný Národnímu památkovému ústavu.

3 Dopis Českého národního komitétu ICOMOS ze dne 21. 3. 2017, adresovaný ministru kultury Mgr. Danielu Hermanovi.

4 Otakar Nový (ed.), *Architektonická bilance*, Praha 1973.

5 Dům kultury pracujících AZNP, *Ventil* XXVII, č. 15, 14. 4. 1972.

6 Jaroslav Najman, Dům kultury se představuje, *Zář Mladoboleslavska*, č. 20, 16. 5. 1972.

7 Oldřich Ševčík – Ondřej Beneš, *Architektura 60. let: „Zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století*, Praha 2009.

3

Obr. 3. *Mladá Boleslav, kulturní dům AZNP, František Řezáč, 1966–1972, pohled do loutkového divadla v suterénu. Foto: Šárka Koukalová, 2016.*

Obr. 4. *Miloš Zet, socha Sedící dívky v atriu kulturního domu v Mladé Boleslavi, 70. léta 20. století. Foto: Šárka Koukalová, 2016.*

strukci sokolovny a plaveckého bazénu apod. Ze všech podnikových staveb, které byly v té době v Mladé Boleslavi postaveny, se největší urbanistické, architektonické i umělecké hodnoty soustředily právě ve stavbě kulturního domu – nejdůležitější budově moderního města, jejíž vznik tehdy zahrnoval částku 45 milionů Kčs.

Současně je zde zřejmá návaznost na starší významné stavby v Mladé Boleslavi počínaje budovou divadla, sokolovnou a zejména budovami z 20. let 20. století navrženými architektem Jiřím Krohou. Tyto stavby spojuje zájem města o kvalitní, ve své době progresivní stavebně architektonická řešení. Tento cíl, přes všechny omezení, překážky i problémy dané dobou vzniku, nepochybně sledoval i autor zdejšího domu kultury, místní architekt František Řezáč.

Stavba vznikala v poměrně dlouhém časovém období (od konce 50. let až do přelomu 60. a 70. let 20. století). Reflektuje proměny dobového architektonického tvarosloví a zároveň proměny materiálové a technologické základny stavebního průmyslu. Vzhled domu vychází z výtvarného názoru konce 50. let, kdy se česká architektura obrátila od socialistického realismu zpět k moderním proudům, stále však pracuje s rytmem, gradací, kontrastem prosklených a plných ploch a barevností. Příkladem takového typu architektury je Janáčkovovo divadlo v Brně z první poloviny 60. let 20. století, státem chráněná kulturní památka a dominanta městské památkové rezervace, na jejíž výzdobě se tehdy podíleli přední brněnští architekti a umělci. Právě tuto budovu mladoboleslavský kulturní dům v mnohém připomíná – používáním klasicistních prvků v moderní interpretaci, střídáním plochých, kamenem obložených ploch s prosklením typu Zukov i komponováním hmot do kompaktního útvaru, který ale je porušován předsazenými prvky a hmotami.

4

Podobně jako v mnohých jiných ukázkách staveb z té doby byla architektura spolu s výtvarným uměním řešena jako týmová práce. Projektant zde uvažoval o umístění plastik, leptaných skel, obrazů a mozaik v nejnútnejší míře tak, aby doplňovaly celkový účinný prostor. Pro dohled na výtvarnou koncepci si zřejmě zvolil akad. sochaře Miloše Zeta, významného umělce 60. a 70. let, který je bezesporu autorem kvalitní bronzové sochy Sedící dívky v atriu domu a plastiky Zlatý květ na severní fasádě. Z dalších umělců se na výzdobě podílel akad. mal. Stanislav Kovář, který byl mimo již zaniklých interiérových prvků s největší pravděpodobností autorem ústřední závěsné kovové plastiky se znakem Škodovky Mladá Boleslav, známý výtvarník akad. mal. Oldřich Smutný ve spolupráci s Karlem Mezerou, který pro vestibul kulturního domu vytvořil velkoformátový obraz s motivy kytice, a akad. mal. Martin Sladký, který je autorem kamenné mozaiky Tři dělníci v chodbě při hlavním vstupu. Výtvarně pojatá kovová mříž před vstupem do objektu (dnes zakrytá reklamními upoutávkami) byla zhotovena podle návrhu akad. mal. Emila Cimbury, jenž svými zachovanými nákresey doložil tuto hodnotnou realizaci. Na výzdobě se podíleli i další výtvarní umělci (akad. mal. Jaroslav Šámal, sklářský výtvarník František Koudelka), jejichž přínos pro kulturní dům v Mladé Boleslavi je doložen jen zčásti. Jaká díla zde tito umělci vytvořili, není dnes již jednoduché určit (také z důvodu odstranění některých děl) a vyžaduje to další bádání (například v určení autorství atypických lustrů a svítidel, která s jistotou dodala proslulá firma Lustry Kamenický Šenov). Celé architektonicko-výtvarné pojetí svědčí o celkovém vzestupu mnoha druhů umění v 60. a 70. letech 20. století s využitím tradičních, ale i zcela moderních materiálů, technik a technologií (textilní díla, monumentální malířství nebo plastiky na nosných zídkách, sklo a kov v užitém umění).

Přes nepopíratelné kvality je tato stavba součástí širší problematiky děl poválečného období, a to nejen proto, že je veřejností vnímána spíše negativně, ale také v souvislosti se současnými kauzami jejich památkové ochrany, které provázejí také tlaky politické lobby. V tomto konkrétním případě jsou na jedné mis-

ce vah vyjádření odborníků podporující návrh na prohlášení za kulturní památku, na druhé nesouhlasná stanoviska vlastníka, tedy Magistrátu města Mladá Boleslav a správních orgánů. Rozhodnutí Ministerstva kultury České republiky bude tedy směrodatné pro další osud tohoto architektonického díla, aktuálně v podobě připravované rekonstrukce. Na jedné straně je prosazována důstojná rehabilitace původního stavu se zachováním všech hodnotných částí stavby, včetně výtvarných děl, na druhé straně celková modernizace, včetně přístavby kavárny (kterou přitom již kulturní dům obsahuje), která bude znamenat potření původní podstaty díla bez většiny interiérových prvků a výtvarných děl, s nimiž se už ve studii rekonstrukce nepočítá. Ing. Jan Žižka, ředitel NPÚ, ÚOP středních Čech v Praze, v oficiálním dopisu pro Magistrát města Mladá Boleslav ke studii rekonstrukce v závěru dodává: „Z jednoho úhlu pohledu se podání návrhu na prohlášení za kulturní památku může jevit jako překážka nebo minimálně jako omezení předpokládaných záměrů. Máme však před sebou nadprůměrnou, v době vzniku téměř výjimečnou veřejnou stavbu, určenou pro živou kulturu města, s promyšleným funkčním uspořádáním, s řadou sálů různého určení, divadlem, restaurací, kavárnou, s velkorysým až do detailu promyšleným architektonickým řešením (...) Některé úpravy dožívají fyzicky, budova jako celek má však stále velký potenciál. Pokud si tuto skutečnost uvědomíme, pak současnou podobu budovy budeme vnímat jako přednost, velký benefit (...) Přednost, kterou je třeba uchopit, využít a zhodnotit. Bezesporu kultivovaná budova domu kultury v každém případě stojí a měla by nadále důstojně stát po boku nejvýznamnějších mladoboleslavských veřejných staveb.“⁸

S časovým odstupem při posuzování staveb druhé poloviny 20. století snad konečně nastane doba, kdy se pohled na jejich památkovou ochranu začne přehodnocovat. K této tolik očekávané změně zcela jistě přispívají i medializované kauzy z poslední doby. Přestože se opíráme o pevný odborný základ, stále je potřeba důkladnějších znalostí a hodnocení staveb 60. a 70. let v širším kontextu. NPÚ se k prohloubení tohoto poznání snaží rovněž přispět – mimo jiné v rámci projektu Analýza a prezentace hodnot moderní architektury 60. a 70. let 20. století jako součásti národní a kulturní identity ČR a podpořeného z programu NAKI II probíhajícího v letech 2016–2018.

Šárka KOUKALOVÁ

■ Poznámky

8 Vyjádření Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště středních Čech ke studii rekonstrukce dne 4. 4. 2017 (č. j. 321/20129/2017), adresované Magistrátu města Mladá Boleslav.